

"Wij moeten goede voorwaarden voor de integratie creëren"

Een gesprek met Eva Jaisli, CEO PB Swiss Tools en Admir Opardija, bedrijfsadviseur

Eva Jaisli, met uw bedrijf PB Swiss Tools produceert u in het Zwitserse Emmental hoogwaardig gereedschap voor de hele wereld, met 30 procent vrouwen in het bedrijf. Aan het begin van de jaren '90 nam u bovendien twaalf Tamil-vluchtelingen in dienst, en nu werken al hun kinderen bij PB Swiss Tools. Hoe is dat zo gekomen?

Eva Jaisli: Eigenlijk was de situatie ongeveer hetzelfde als nu. In het begin van de jaren '90 kwamen veel mensen uit Sri Lanka naar Zwitserland en vooral veel naar Bern. Het Emmental was er niet erg op gesteld om deze vluchtelingen op te nemen en de overeenkomstige infrastructuur ter beschikking te stellen. Wij werkten samen met de overheid en zochten met andere bedrijven samen naar uitgangspunten voor oplossingen. Wij stelden werkplekken voor de beroepsopleiding en verschillende vormen van aanstelling voor. In ons bedrijf zetten zich echter ook de werknemers in. Zij ondersteunden de mensen, legden hen het verenigingsleven uit, omdat verenigingen bij ons op het platteland belangrijk zijn voor de gemeenschapszin. Het was een gezamenlijke taak en wij hebben deze zo goed mogelijk samen geklaard: overheid, werknemers, werkgevers, verenigingen, leerkrachten onderhielden zeer nauwe contacten met elkaar.

Eva Jaissl en Admir Opardija, op de Hardbrücke in Zürich

Admir, jij bent in 1993 als Bosnische vluchteling naar Zwitserland gekomen. Toen jij op het gymnasium in Zürich-Wiedikon zat, zette in 1997 er een comité zich voor in dat jij jouw opleiding in Zwitserland kon voortzetten en niet naar Bosnië hoefde terug te keren. Hoe was het om zoveel steun te krijgen?

Admir Opardija: Ik had het geluk dat ik veel mensen mocht leren kennen die zoals Eva Jaisli zijn. In 1997 werden de Bosnische vluchtelingen dringend verzocht om naar hun thuisland terug te keren. Mijn vader ging toen graag terug, want hij had in Zwitserland nooit echt kunnen aarden. Mijn ouders lieten mij de keus, hier te blijven of niet. Wij waren in Zürich met ongeveer 20 jongeren die midden in onze opleiding zaten. Het zou voor ons moeilijk geweest zijn om deze opleiding in Bosnië voort te zetten, omdat daar het onderwijssysteem compleet anders is. Ik was met negen jaar naar Zwitserland gekomen en had mijn leven hier, mijn vrienden en mijn vriendin. Toen wij met het besluit werden geconfronteerd, maakten direct relatief veel mensen uit onze scholen en onze vrienden- en kennissenkring zich sterk voor ons. Er verschenen artikelen in de kranten en in korte tijd werden 10.000 handtekeningen verzameld. Ik heb een ongelooflijke steun gekregen: zelfs mensen die ik niet kende, zetten zich voor ons in en beriepen zich op het recht op onderwijs.

Mevrouw Jaisli, u zegt dat uw Tamil-medewerkers zeer loyaal en een verrijking zijn. Hoeveel moeite was van uw kant nodig?

Jaisli: De integratie verliep heel verschillend. Wanneer wij de taal als integratiecriterium eruit pikken, dan zijn er mensen die intussen vloeiend het Zwitsers-Duitse dialect "Bärndütsch" spreken, anderen op hun beurt minder. De eerstgenoemden hebben echter misschien kinderen die hen in het dagelijks leven ondersteunen. Ik denk dat wij aan de nieuwe medewerkers konden overbren-

Eva Jaisli

*1958, staat sinds 20 jaar aan het hoofd van het familiebedrijf PB Swiss Tools in het Emmental, dat hoogwaardig gereedschap voor de hele wereld produceert. Ze heeft een propedeuse in psychologie en sociaal werk met een postgraduaat bedrijfseconomie/organisatie-ontwikkeling. Bovendien heeft ze een MBA in International Marketing.

Admir Opardija

*1983, is in 1993 als vluchteling van Bosnië naar Zwitserland gekomen. Hij heeft een studie Economie aan de universiteit van Zürich doorlopen en werkt tegenwoordig bij een bedrijfsadvieskantoor.

gen dat ze welkom zijn en bij ons vaste voet kunnen krijgen, omdat wij hen een perspectief op lange termijn bieden. Zij zagen dat voor hen de deuren open staan. Wij hebben ondersteunende begeleidende maatregelen ingevoerd, opleidingen en taalcur-sussen bijvoorbeeld. Deze laatste bieden wij nog steeds aan. Soms oefenen wij ook druk uit; wij laten de mensen weten dat het belangrijk is om niet maar één taalcursus te bezoeken, maar meerdere. Wij formuleren gemeenschappelijke doelen. Dat de me-dewerkers deze ten slotte ook kunnen bereiken, valt ook onder onze verantwoordelijk-heid. Wij moeten goede voorwaarden creëren, anders functioneert de arbeidsintegratie niet.

Als directeur van een bedrijf heeft u meer engagement van Zwitserse werkgevers gevraagd, omdat het bij de sociale plichten van de ondernemers hoort om vluchtelingen in dienst te nemen. Welke reacties heeft u gekregen?

Jaisli: Zeer uiteenlopende. Mij hebben zeer ondersteunende en waarderende be-

"Men ziet zich namelijk vaak zoals de enen de anderen zien, vooral wanneer men buitenlands is. Mijn voorbeeld laat immers ook zien dat de investering in onderwijs loont. Ik heb nu een goede baan, geef mijn geld in Zwitserland uit en betaal mijn belastingen hier" *Admir Opardija*

richten bereikt, maar ik moest ook veel venijnige commentaren aanhoren. Bepaal-de mensen schreven dat zij nooit meer een gereedschap van ons zouden kopen. Anderen beriepen zich op het principe van 'eigen volk eerst'. Bij Swissmem, de federa-tie van de Zwitserse machine-, elektro- en metaalindustrie, waarvan ik lid ben, wijzen wij er in het kader van de bilaterale verdragen steeds meer op dat het er niet alleen om gaat vaklieden in het buitenland te recruteren, maar vooral om mensen werk aan te bieden die al hier zijn en bij ons wonen. Ik heb veel gesprekken gevoerd om dit stand-punt toe te lichten. In principe was de respons op mijn oproep zeer groot. Het onder-werp polariseert: ik had het gevoel dat er alleen zwart of wit was.

Admir, toen jouw ouders naar Bosnië terugkeerden, kwam je in een pleeggezin. Later heb je een studie Economie aan de universiteit van Zürich doorlopen. Met andere woorden: je hebt een droomcarrière opgebouwd. Hoe heb je dat voor elkaar gekregen, en welke voorwaarden zijn daarvoor nodig?

Opardija: Ik denk dat de koers al helemaal in het begin was bepaald: ik kwam met mijn ouders naar een relatief rijke gemeente, namelijk Uitikon/Waldegg. In mijn

"Wanneer wij vandaag geen oplossing vinden om vluchtelingen aan het werk te helpen, weten wij toch haarfijn welke financiële en sociale consequenties dit zal hebben"

Eva Jaisli

klas zaten 15 kinderen, ik was de enige buitenlander. Mijn leraar zei dat ik moest proberen zo goed mogelijk mee te doen; ik volgde geen extra lessen Duits. Deze methode beviel mij, want ik werd van begin af aan net als alle anderen behandeld. Mijn ouders gaven mij de nodige steun, zij zeiden steeds: "Jouw opleiding is het belangrijkste." Bovendien heeft mijn leraar mij erg ondersteund. Hij schreef de Kanti Wiedikon later ook een brief, beschreef de verantwoordelijke persoon mijn situatie. Eerlijk gezegd, voelde ik mijn vluchtelingenstatus helemaal nooit. Toen mijn ouders naar Bosnië terugkeerden, liet een bevriende familie uit Uitikon/Waldegg weten dat ze mij in hun gezin wilden opnemen. Zeven jaar lang woonde ik bij hen. Ze behandelden mij alsof ik hun eigen zoon was. Ik heb zeer veel te danken aan mijn Zwitserse familie, ze zijn voorbeelden voor mij. Wanneer wij dus inhaken op het zwart-wit-beeld van voorheen, heb ik eigenlijk alleen de witte kant van Zwitserland leren kennen. **Jaisli:** Ik denk dat jij het potentieel had om te voldoen aan de verwachtingen. Verwachtingen kunnen immers ook een aansporing zijn, en jouw omgeving heeft in jou geloofd, dat is extreem bevorderlijk. **Opardija:** Ja, dat is belangrijk. Men ziet zich namelijk vaak zoals de enen de anderen zien, vooral wanneer men buitenlands is. Mijn voorbeeld laat immers ook zien dat de investering in onderwijs loont. Ik heb nu een

goede baan, geef mijn geld in Zwitserland uit en betaal mijn belastingen hier. **Jaisli:** Als ondernemster die succesvol wil zijn, moet ik eveneens rekening houden met de standplaats van het bedrijf. Ik moet mij dus ook bezighouden met de problemen die er op de standplaats zijn. Wanneer wij vandaag geen oplossing vinden om vluchtelingen aan het werk te helpen, weten wij toch haarfijn welke financiële en sociale consequenties dit zal hebben. Daarom loont de investering in het onderwijs en de arbeidsintegratie van vluchtelingen altijd, daarvan ben ik overtuigd.

De vluchtelingenbeweging splitst de maatschappij: aan de ene kant zijn er de boze burgers, aan de andere de vrijwillig(st)ers. Dat het populisme een reactie op het negeren van de problemen door de politiek is, wordt eveneens steeds duidelijker. Welke stemming neemt u in Zwitserland waar?

Jaisli: Zoals geschetst: zeer controvers. Ik heb zelf vier kinderen in de leeftijd van 22 tot 31 jaar. De jongste studeert in Genève en zet zich sinds enkele maanden in om de vluchtelingen hulp te bieden, onder andere door hun taalles te geven of te zorgen voor een gemakkelijkere toegang tot colleges aan de universiteit. Mijn middelste dochter is bezig met haar rechtenstudie in Bern en werkt bij de rechtsbijstand voor asielzoekers van de HEKS (Hilfswerk der Evangelischen Kirche Schweiz; hulporganisatie van de protestantse kerk in Zwitserland). Vriendinnen van mij zijn werkzaam op het gebied van asielzoekers, ze zoeken oplossingen met betrekking tot opname en integratie. Aan de andere kant neem ik echter ook de boze burgers waar die met grote afwijzing reageren. In ons bedrijf bieden wij stages en snuffelstages voor vluchtelingen aan. Wij laten de jongen ons bedrijf zien; onze leerlingen fungeren als gids, omdat zij ongeveer even oud zijn als de vluchtelingen en dat past beter. Ik zie veel mensen die zich inzetten voor het zoeken naar pragmatische oplossingen. Naar mijn mening overheersen de positieve en constructieve krachten in de maatschappij. **Opardija:** Bij de mensen angst uit te lokken, is altijd eenvoudiger dan ze te sussen. Daarom hebben de boze burgers het in principe gemakkelijker. Daar waar de minste buitenlanders wonen, in Oost-Duitsland, in het kanton Appenzell of in het kanton Uri, is de afwijzing het grootst. De stemming over het "Durchsetzungsinitiative" (Zwitsers initiatief over het uitzetten van criminele buitenlanders) heeft mij echter extreem optimistisch gestemd. Ik had het gevoel dat een schok door de hele samenleving ging. Mensen die zich tot dan toe politiek niet publiekelijk hadden geuit, lieten plotse-ling van zich horen. Ik denk dat de uitslag een belangrijk teken was.

Bij de stemming over het "Durchsetzungsinitiative" hebben diverse maatschappelijke groeperingen een enorme mobilisatie tegen het SVP-initiatief teweeggebracht. Hoe schat u de invloed van deze partijloze politieke spelers in?

Jaisli: Er zijn veel positieve krachten die met hun activiteiten en initiatieven belangrijk werk leveren, ook op het gebied van hulporganisaties en niet-gouvernementele organisaties. Toch zou het een verkeerde conclusie zijn om te denken dat deze krachten de stemmen uit de politiek zouden kunnen overstemmen. Bij een stemming is het beslissend voor de wedstrijd wie de toon kan aangeven en wie degenen binnen kan halen die nog geen mening hebben. En uiteindelijk is het resultaat helaas ook vaak een kwestie van geld. **Opardija:** Moet men regels opstellen hoeveel geld voor een stemming mag worden uitgegeven? **Jaisli:** Om dat te kunnen beoordelen, ben ik niet de juiste persoon. Over het resultaat bij het massa-immigratie-initiatief heb ik mij echter vreselijk geërgd, omdat wij als werkgevers gefaald hebben. Het had niet zover mogen komen. Wij hadden onze mening heel duidelijk moeten uiteenzetten en de emotionaliteit op een zakelijk niveau moeten aanpakken. Met onze gegevens en feiten zouden wij het een en ander hebben kunnen duidelijk maken. Maar een dergelijke campagne zou natuurlijk ook geld hebben gekost. **Opardija:** Van mijn standpunt uit bezien staat de politiek momenteel veel verder van bepaalde onderwerpen af dan individuele burgers. In een democratie is dat echter in principe niet iets slechts. Van mijn standpunt uit bezien is dat zelfs een pluspunt, omdat de aanvallen van politieke spelers ook in de openbaarheid worden waargenomen en de politiek er later gewoonlijk op reageert. Dat was in mijn geval toen precies zo.